

Det Anarkistiska Biblioteket

Äktenskap och kärlek

Emma Goldman

Emma Goldman
Äktenskap och kärlek
1914

Tidningen Brand #2, #3, #4, 1914
Översatt av E. Mattson.

www.anarkistiskabiblioteket.se

1914

Innehåll

I.	3
II.	5
III.	7

för ett skönt liv. De kvinnor vilka, likt fru Alving, för sitt andliga uppvaknande måst betala därför med tårar och blod, de förkastar äktenskapet såsom ett tvång, en låghet, ett tomt bländverk. De veta, att huruvida kärleken varar för en kort eller lång tid, så är det dock den enda skapande, enda inspirerande och upphöjda basis varpå en ny ras kan byggas, en ny värld.

I vårt nuvarande trånga samhälle är kärleken främmande för de flesta människor. Där kärleken någon gång slår rot, vissnar den snart och dör bort; människorna missförstår och undviker varandra, istället för att försöka komma till förståelsen. Och kärlekens känsliga trådar kunna inte uthärda trycket och bråket som det dagliga livets malande medför. Kärlekens liv är för mångsidigt för att kunna ordna eller inrätta sig under den klibbiga vävnad som vårt nuvarande samhälle bygger på, äktenskapet. Kärleken klagar och lider med dem som känner kärleksbehovet starkt, men som ändå inte har förmågan att höja sig till dess topp.

Men någon dag skola män och kvinnor höja sig för att nå denna bergets topp, och de skola där mötas, stora, kraftiga och fria, beredda att mottaga och deltaga, de skola då sola sig i kärlekens gyllene strålar. Allt vad fantasi och inbillning, allt vad stora poetiska snillen förutsett om mänsklighetens livskraft skall då spira. Om världen någonsin skall frambringa ett verkligt kamratskap och enhet mellan individerna, så är det inte äktenskapet, utan kärleken som blir skaparen.

I.

Den vanliga meningen om äktenskap och kärlek är, att de äro liktydiga, att de framspringa från samma motiv och täcka samma mänskliga behov. Dessa liksom de flästa gängse meningar vilar inte på verkliga fakta, utan på slentrian.

Äktenskap och kärlek ha ingenting gemensamt; de äro så skilda som de båda polerna; de äro faktiskt motsatser. Utan tvivel äro somliga äktenskap resultat av kärlek; men vi tro inte därför, att kärleken bäst kommer till sin rätt inom äktenskapet. I stället är det så, att så få människor kunna växa ur de gamla föreställningarna inom äktenskapet måste det vara nedsättande för såväl kvinnan som mannen.

Äktenskapet är förnämligast en ekonomisk inrättning, ett försäkringsförbund. Det skiljer sig från en vanlig livförsäkringsförhandling endast däri, att det är mera noggrannt och bindande. Premierna äro obetydligt små i förhållande till insättningar. Då en försäkringsförhandling uttages, betalas det för den i kronor och ören, dock med frihet att upphöra med inbetalningen om så önskas. Då däremot kvinnans premie är en make, får hon betala för det med sitt namn, sin frihet, sin självständighet, ja, med hela sitt verkliga liv »intill döden skiljer eder åt.» Dessutom så dömer äktenskapsförsäkringen henne till livslångt beroende, till parasit, till fullttändig onyttighet, individuellt som samhälleligt. Mannen får också betala sin tribut, men då hans sfär är bredare, så inskränker inte äktenskapet hans frihet så mycket som kvinnans. Hans kedja är mera den ekonomiska.

Dantes motto över Inferno: »I som inträden här lämnen allt hopp bakom eder» kan med skäl tillämpas här.

Att äktenskapet är bankrutt, är det ingen utom den mycket inskränkta som i dag förnekar. Blickar man igenom skillsmässostatistiken måste man erkänna, vilken bitter misräkning det i verkligheten är.

1. Vart tolfte äktenskap slutar med skillsmässa.
2. Sedan 1870 har skillsmässorna ökats från 28 till 73 på hundratusental innevånare.
3. Äktenskapsbrott som grund för skillsmässa har sedan 1867 ökats 270,8 procent.
4. Upplösta ktenskap, där någon av makarna övergivit den andra, har ökats med 369,8 procent.

Vid sidan av dessa siffror finnes vidsträckt material, dramatik såväl som prosa, som ännu mera belyser ämnet. Robert Herrik i »Together»; Pinero i »Mid-Channel»; Eugene Walter i »Paid in Full», och många andra författare hava granskat äktenskapet och funnit att oförmögenheter, bristfälligheter och nedrigheter av alla slag existera därinom, i stället för harmoni och förståelse.

Den tänkande människan är inte nöjd med en vanlig ytlig betraktelse över detta fenomen. Och hon tränger därför djupare till det verkliga livet mellan de båda könen, för att få kunskap om och varför äktenskapet befinnes vara så olycksaligt.

Edward Carpenter säger, att bakom varje äktenskap står de båda könens livslånga omgivning, en omgivning så olika att mannen och kvinnan måste för alltid förbli främlingar för varandra. Skilda genom en oöverstiglig mur av vidskepelse, seder och bruk, har äktenskapet inte möjlighet att utveckla kännedom om och aktningen för varandra, och förutom denna är varje förening dömd till undergång.

Henrik Ibsen, hataren av alla sociala bedrägerier, var kanske den första att finna denna stora sanning. Nora går ifrån sin man, inte såsom en dum kritiker tror, emedan hon är trött på sitt ansvar eller känner nödvändigheten av kvinnans rättigheter, utan därför att hon blivit medveten om att hon för 8 långa år bott tillsammans med en främling och fött honom barn. Kan det vara något mer nedsättande än två främlingar dömda till livslångt grannskap? Ingen nödvändighet för kvinnan att veta något om mannen, undantagande hans inkomst. Och om kvinnan - vad behöver mannen veta annat än hon har ett fördelaktigt utseende? Vi har ännu inte vuxit ifrån den teologiska myten, att »kvinnan har ingen själ», att hon ingenting är annat än ett bihang till mannen, gjord utav hans revben, endast för den höga herrns bekvämlighet, han som var så stark att han fruktade sin egen skugga.

Kanske ansvarigheten för kvinnans underlägsenhet ligger i det dåliga material, varifrån hon kom? Hur som helst, kvinnan har ju ingen själ - vad mera är det då att veta om henne?

Ju mindre själ en kvinna har, ju större hennes möjlighet som hustru, ju mera beredvilligt går hon själv upp i sin make. Det är just denna slaviska underdånighet och förnöjsamhet till mannens företrädare som hållit äktenskapsinstitutionen till utseendet orörd för en så lång period. Men då hon en gång, så att säga, kommit till sig själv, blivit medveten om sig själv såsom en varelse som står bortom mästarens nåd, så kommer den heliga äktenskapsinstitutionen gradvis att undermineras, och inga stora utgjutelser eller sentimentala beklaganden kunna längre uppehålla den.

kärleken är fri; den kan inte trivas i annan atmosfär. Den hängiver sig fritt och oberoende. Alla lagar och förordningar, alla världens domstolar ha ej förmåga att rycka bort den från den jordmån vari den en gång slagit rot. Och där jordmånen är ofruktbar har inte äktenskapet förmågan att göra den fruktbar. Detta liknar mera livets sista förtvivlade kamp emot döden.

Kärleken behöver intet skydd; den är sitt eget skydd. Där resultatet av två människors kärlek är ett barn, där behöver ingen befara att detta blir övergivet eller lidande av brist på tillgivenhet. Jag vet att detta är sanning, ty jag känner kvinnor som av frihet äro mödrar genom de män de älskat. Få barn inom äktenskapet åtnjuta den omsorg, det skydd och den ömhet som det fria moderskapet är i stånd att giva.

Att de samhällsbevarande fruktar det spirande fria moderskapet förstår man ju, ty det rövar ifrån dem deras byte. Vem skall föra krig? Vem skall frambringa rikedom? Varifrån få polis och fängvaktare, om kvinnan skall neka att föda barn? »Rasen, rasen», tjuter kungen, presidenten, kapitalisten och prästen. »Rasen måste räddas även om kvinnan skall nedsättas till en verklig maskin, och äktenskapsinstitutionen är vår enda säkerhetsventil emot kvinnans farliga uppvaknande till medvetenhet om sitt eget kön!»

Men förgäves! Ni skola misslyckas i eder vansinniga ansträngning att bibehålla en sådan tvångstat. Förgäves också kyrkans påbud, förgäves både er militär, och edra lagar! Kvinnan vill inte längre vara med om att producera en ras som endast består av svaga, sjukliga, eländiga varelser, varelser vilka varken besitter styrka ej heller moraliskt mod att kasta av sig slaveriets och fattigdomens ok. I stället begär hon färre men kraftigare barn, födda och uppfostrade i kärlek och frihet; inte genom tvång som äktenskapet påbördar.

Våra falska moralister har ännu inte lärt sig ansvarighetskänslan till barnet, och inte tyckas de vilja förstå, att inom kvinnans bröst kravet på kärlekens frihet har uppvaknat. Hällre vill hon för alltid uppgiva moderskapets ära än hon vill frambringa liv i en atmosfär där endast andas undergång och död. Och om hon skall föda något barn så skall det åtnjuta den högsta vård hennes varelse kan giva. Att stanna hos barnet är hennes motto; och endast på detta sätt kan hon hjälpa till att uppbygga en stund och frisk ras.

Ibsen hade säkerligen en vision av en frigjord moder, då han med mästarehand skildrade fru Alving. Hon var idealist av en moder, hon hade växt ifrån äktenskapet och dess fasor, hon bräckte bojorna och satte anden fri att svinga sig högt tills den återkom och gav henne en individualitet, pånyttfödd och stark. Men ack! det var för sent för att rädda hennes livsglädje, hennes Oswald; dock inte för sent för att förstå att kärlekens frihet är det enda villkoret

domstol, för att sedan placera honom bakom fängelsets murar; hans arbetsförtjänst kommer emellertid inte till barnets hjälp - staten lägger beslag på detta.

Angående kvinnans skydd, däri ligger också en äktenskapets förbannelse. Inte skyddar det henne, och blotta äktenskapsidén är en skymf och en förolämpning emot livet, så degraderande för människovärdet att denna parasitiska institution för alltid måste fördömas. Den liknar den andra samhällsinrättningen, kapitalismen. Den plundrar människan på hennes »födslorett», stympar hennes utveckling, håller henne nere i armod och okunnighet, och sedan stiftas välgörenhetsinrättningar vilka, på bekostnad av det sista av människornas självaktning, göra stora framsteg.

Äktenskapsinstitutionen gör kvinnan till parasit, oduglig i livets kamp, förklarar hennes inbillningskraft och sociala medvetenhet, för att så efteråt erbjuda henne skydd, vilket endast är en snara, en parodi på mänsklig karaktär.

Om moderskapet är kvinnans högsta uppgift, vad annat skydd behöver hon då än kärlek och frihet? Äktenskapet endast vanäras, våldförs och korrumpierar hennes uppgift som moder. Säger det inte till kvinnan: endast i mitt hägn skall du fortplanta dig. Fördömer det inte, och brännmärker henne om hon nekar att köpa moderskapsrätten genom att sälja sig själv i äktenskapet? Sanktionerar inte äktenskapet moderskapet även om detta befinnes vara påtvingat henne av en man som hon kanske både föraktar och avskyr? Men då moderskapet är av fritt val, av kärlek, då placeras en törnekrona på moderns huvud, och över den lille oskyldiges inskåres med stora bokstäver epitetet *oäkting*!

Även om äktenskapet innehöll alla de dygder som det påstås, så är dock dess brott emot moderskapet så stort att det för alltid bör bannlysas från kärlekens rike.

Kärleken, allt levanden, hoppets, glädjens och hänförelsens källa, det starkaste och djupaste element; kärleken, trotsaren av alla lagar och paragrafer; kärleken, den mänskliga försynens friaste och mäktigaste formare; hur kan en sådan allhärskande faktor vara synonym med den tarvliga lilla stats- och kyrkofödslingen, äktenskapet?

Fri kärlek? Som om kärleken kan vara annat än fri! Människorna ha köpt hjärnan, men alla miljoner i världen ha misslyckats i att köpa kärleken. Människorna ha underkuvat samhällen, men all världens kraft är oförmögen att underkuva kärleken. Man har bundit och fjättrat människooanden, men står dock inför kärleken hjälplös. Högt uppe på tronen omgiven av lyx och överflöd är hon dock fattig och övergiven om kärleken går henne förbi. Och däremot där kärleken stannar kan den enklaste hydda bli strålande med värme, liv och lycka. Sålunda har kärleken den magiska kraften att göra en tiggare till kung. Ja,

II.

Ända från barndomen blir flickan inlärd, att äktenskapet är hennes enda och slutliga mål, och därför måste hennes förberedelse och uppfostran riktas för och på detta mål. Såsom djuret gödes för slaktningen, så förberedes hon för äktenskapet.

Men besynnerligt nog, hon får inte tillåtelse att veta ens så mycket om sin funktion som maka och moder som en hantverkare om sitt yrke. Det är oanständigt och smutsigt för en respektabel flicka att veta något om de äktenskapliga förhållandena. O du heliga enfald som behöver bigselakten för att föra det smutsiga och råa in i din heliga inrättning, den där ingen vågar antasta eller kritisera!

Det är just den ställning äktenskapets försvarare intager.

Den blivande maken och modern är hållen i fullkomlig okunnighet om den enda gäld hon besitter inom äktenskapet - sitt kön. På så sätt inträder hon i ett livslångt förhållande till en man, för att sedan vakna upp och finna sig själv skymfad och förolämpad beträffande den naturligaste och sundaste driften, könsdriften. Vi kunna med säkerhet påstå att de flästa olyckor och fysiska lidanden som finnas inom äktenskapet, härledas från denna brottsliga okunnighet om könsförhållandet, en okunnighet som blivit upphöjd såsom en stor dygd. Det är därför inte överdrivet att säga, det mångt hem blivit ruinerat just i följd av detta beklagansvärda faktum.

Är kvinnan emellertid frigjord nog att hon utan kyrkans eller statens sanktion tager kännedom om livets mysterium, så blir hon fördömd såsom fullständigt opassande och ovärdig att bli hustru till en »god» man, vars »godhet» måhända består i »god ekonomi» men ett tomt huvud. Finns väl något mera skymfande än föreställningen, att en frisk utbildad kvinna, full av liv och passion, skall förneka sina naturligaste känslor, underkuva sina starkaste begär, och på så sätt underminera och nedbryta sin hälsa och livskraft, med andra ord: förbli könsligt oerfaren till dess en »god» man kommer och tager henne till sin hustru?

Äktenskapet fordras så.

Hur kan en sådan anordning sluta annat än olyckligt? Detta är *en*, dock inte den minst viktiga faktor i äktenskapet, vari det skiljer sig från kärleken.

Var är den praktiska tidsåldern, Den tiden, då Romeo och Julia för sin kärleks skull vågade riskera sina föräldrars vrede, då Gretchen, för sin kärleks skull, utsatte sig för grannars skvaller, finns inte mera. Om, i sällsynta fall,

unga människor tillåta sig denna romantik, så äro de genast omhändertagna av de äldre, drillade och stöpta till dess de bliva »förståndiga».

Den moraliska lektion ungmön erhåller, är inte huruvida den unge mannen har väckt hennes kärlek, tvärtom heter det: »Hur stor inkomst har han?» Det viktigaste och den ende gud i det praktiska livet är: Kan mannen förtjäna bra? Kan han försörja en hustru o. s. v.? Detta är det enda som rättfärdigar äktenskaps ingående. Gradvis genomsyras alla hennes tankar av detta; och hennes önskningar och drömmar äro inte om månsken, lek och kyssar; hon drömmer endast om dyra uppköp i de fina modeaffärerna. Denna själs-fattigdom och låghet äro äktenskapsinstitutionens inneboende grundämnen. Staten och kyrkan gillar detta, helt enkelt emedan ett sådant »ideal» är det som är nödvändigt för kyrkans och statens kontroll och makt över människorna.

Otvivelaktigt finnes människor vilka värdera kärleken högre än kronor och öre. Detta är särskilt förhållandet inom den klass, vars ekonomiska osäkerhet tvingat dem att bliva självförsörjare. Denna ekonomiska faktor har gripit omkring sig förvånansvärt hastigt, då vi betänker att det endast är en kort tid sedan kvinnan inträdde på den industriella arenan. Sex{1} miljoner kvinnliga löneslavar, sex miljoner kvinnor, vilka ha samma rätt som männen - att bli exploaterade, gå ut i strejk, ja t. o. m. samma rätt att svälta. Någoting mera? Ja, från hjärnans ned till järnvägarnas och gruvornas hårda arbete finner vi sex miljoner kvinnliga löneslavar; vi finner dem t. o. m. inom polis- och detektiv-kåren. I sanning emancipationen är fullständig.

{1} Denna siffra gäller endast för U. S. A. 1900 års statistik. År 1910 var det över sju miljoner. Övers. anm.

Men trots att, för varje dag som går, den kvinnliga lönearbetande armén blir allt större och större, så finner vi endast stå litet fåtal av dessa kvinnor vilka, liksom männen, ser på arbetet såsom permanent. Sak samma hurudan mannen är, har han dock blivit uppfostrad i idén att vara självförsörjande.

Kvinnan däremot betraktar sin ställning som arbetska övergående, att bliva lyft därifrån av första tillbedjare. Det är därför som det är så oändligt mycket svårare att organisera kvinnorna än männen. »Varför skulle jag gå in i organisationen? Jag skall gifta mig och ha ett hem», svarar hon. Ja, har hon kanske inte ända från barndomen blivit inlärd, att detta är hennes slutliga mål? Hon får emellertid tidigt nog veta, att hemmet, ehuru inte så stort fängelse som fabriken, dock har mera solida dörrar och skrankor. Det har en väktare så trogen att ingenting kan undfly honom. Och det sorgligaste av allt är: att hemmet inte frigör henne från löneslaveriet; det endast ökar hennes åligganden.

Enligt de senaste statistiker, överlämnade från »kommittén för arbetslöser samt sammandrag av befolkningen», äro tio{2} procent av Newyorks stad lönearbeterskor gifta, men måste ändå fortsätta att arbeta för en daglön understigande alla andras över hela världen. Läger vi så till allt detta de trälände husgöromålen. Huru mycket kvarstår då av hemmets skydd och prakt?

Medelklasskvinnan kan håller inte tala om sitt hem, emedan det är mannen som skapar hennes sfär. Han må vara brutal eller älsklig det gör ingenting till saken. Vad jag vill bevisa är, att äktenskapet garanterar henne intet hem annat än genom hennes mans gunst. Där vandrar hon omkring i *hans* hem år efter år, till hennes mänskliga åligganden samt syn på livet förblir så platt, trång och grå som hennes omgivning är. Inte att förundra sig över om hon blir grälsjuk, skvallrande och olidlig, och sålunda drives mannen bort från hemmet. Själv kan hon inte gå, även om hon så önskar; det hon har ingenstans att gå.

Dessutom, en kort period av äktenskapligt liv, där alla hennes egenskaper äro uppgivna, odugliggör henne fullständigt för den yttre världen. Hennes uppträdande blir vårdslöst och klumpigt, hon blir beroende i sina beslut och feg i sin omdömesförmåga, ja, så tröttande att de flesta män kan inte annat än avsky och ringakta henne.

Vilken storartad inspirerande atmosfär! Och härinom skall skapas och uppfostras nya liv...

Ja, men barnet - som väl ändå är det mest viktiga - hur kan det skyddas på annat sätt än genom äktenskapet?

Falskhet och hyckleri endast!

Äktenskapet giva skydd åt barnet, och ändå äro tusentals bara övergivna, skyddslösa och hemlösa. Äktenskapet skyddar barnet, och ändå äro asylor för föräldralösa barn. Föreningar får förebyggande av grymheter mot barnen har brått med att befria de små offren från de »älskade» föräldrarna, för att så placera dem under en mera »kärleksfull» behandling. Vilket hån!

III.

Äktenskapet må ha förmågan att »leda hästen till vattnet», men har det någonsin förmått honom att dricka? Lagen sätter den försumlige fadern på arbetsantalt, och kläder honom i fångkläder; men har detta någonsin stillat barnets hunger? Om fadern undandrar sig sin plikt, eller om han inte har något arbete, vad gör äktenskapet då? Jo, det anropar lagen att ställa honom inför